

MULDER, G.P., De olde meule
van Appelsche.

Naarden, december 1966

De olde meule van Appelsche.

In zijn opstel over Appelscha, (zie: Geschiedenis van de Ooststellingwerfse Dorpen), schrijft dr. F. H. Oosterwijk over de molen van Appelscha het volgende:

"Appelscha heeft ook een eigen korenmolen gehad. Deze stond op de Bult, dus tegen Langedijke aan. De molen wordt al vermeld op de kaart van Schotanus à Sterringa van 1685. In 1754 is er een nieuwe molen gebouwd. Deze heeft daar gestaan tot 20 februari 1899. Toen is hij afgebroken." Tot zover dr. O. Voor ons, die nauw bij de geschiedenis van deze molen zijn betrokken, was daarmee echter de kous niet af. Integendeel, onze nieuwsgierigheid was (weer) opgewekt, en we zijn aan het werk gegaan om iets meer over deze molen te weten te komen. Het voorlopige resultaat laten we hier volgen.

Allereerst iets over de plaats waar de molen heeft gestaan. De mededeling van dr. O., dat dit de Bult was, is wel juist, maar de toevoeging "dus tegen Langedijke aan" behoeft wel enige nadere precisering, want de juiste plaats was aan de tegenwoordige straatweg van Appelscha naar Elsloo, vlak naast de boerderij thans bewoond door de heer H. v. d. Berg, die in zijn voortuin nog een brokstuk van een der oude molenstenen heeft opgesteld. Het oude molenaarshuis stond op de plaats waar nu de boerderij staat, en het huisje aan de overkant van de weg was oorspronkelijk de woning van de commiezen (Opsigters heetten die vroeger), die toezicht hielden op de inning van de belasting op het gemaal. Voor ons, twintigste-eeuwers, is het maar een vreemde geschiedenis: een korenmolen op zo'n grote afstand van de buurtschappen, waarvoor hij diende. En al kunnen wij dan ook begrijpen, dat ~~xxx~~ voor onze 18de eeuwse voorouders tijd en afstand een ~~xxx~~ heel andere betekenis hadden dan voor ons, toch blijft deze excentrische ligging ten opzichte van Appelscha (= de Boerestreek), en zelfs Aekinga, Terwisscha en Langedijke, een eigenaardige zaak, die nog niet helemaal verklaard is, en waarop wij later nog eens hopen terug te komen.

hoe oud was deze molen? In welk jaar is hij gesticht? Ook die vraag kunnen wij nog niet beantwoorden, maar het staat vast, dat hij reeds lang voor 1685 bestond, het door dr. O. vermelde jaartal volgens de kaart van Schotanus à Sterringa. Een veel oudere vermelding is uit het jaar 1639. In dat jaar, op de 22ste maart, kwam in een vergadering van Gedeputeerde Staten van Friesland een lijst ter sprake van "objecten, die niet weder opgemaakt en afgebroken sullen worden", omdat ze te weinig opbrachten in de belasting op het gemaal. Op deze lijst nu kwam, behalve een van de twee molens in Oosterwolde, ook de molen van Appelscha voor. Waarom deze molen tenslotte toch niet is afgebroken, is onbekend, maar vermoedelijk is er omstreeks deze tijd een verbetering in de toestand ingetreden, zo zelfs, dat hij in 1754 nog geheel vernieuwd moest worden. Uit het feit, dat men in 1639 afbraak voorstelde wegens te geringe baten, menen we echter wel te mogen afleiden, dat de stichting nog geruime tijd vóór dat jaar moet hebben plaats gehad.

En wie waren de molenaars van de molen op de Bult? We zijn er in geslaagd dit vrij nauwkeurig vast te stellen vanaf het begin van de 18de eeuw. Het blijkt, dat er in die tijd verschillende gezinnen bij de molen waren, waarvan het hoofd in de doopregisters van Appelscha als "molenaar op de Bult" wordt vermeld. Hoewel dit nog niet met absolute zekerheid is te bewijzen, is het toch zeer waarschijnlijk dat hier sprake is van hetzelfde geslacht, of vader met zoons, of oom met neven. Pas in het laatste van de eeuw vinden we nog maar één molenaar. Als oudsten vonden wij omstreeks 1730 Geert Jacobs en Albertrt Geerts, Jan Alberts en Cornelis Jans. Deze Jan Alberts is vermoedelijk dezelfde die dr. O. vermeldde als Stelling in Langedijke in 1708. De "opsigter" was in 1733 Claes Everts. In 1759 is er bijgekomen Jan Jans "mulder op de Bult", gehuwd met Abeltje Allen. Deze was een zoon van Jan Alberts en een broer van Cornelis Jans. Als bijzonderheid vermelden we hier het feit, dat er in die tijd veel meer mensen "bij de molen" woonden, want naast de molenaarsgezinnen vinden we met zekerheid nog een drietal andere, en dit wijst er o.i. toch wel op, dat de situatie daar in de buurt nogal verschillend moet zijn geweest van die welke ouderen in Appelscha, Langedijke of Elsloo zich zullen herinneren uit het eind van de 19de of het begin van de 20ste eeuw.

De genoemde Jan Jans was de eerste die we geregeld vermeld vinden als "mulder"; toen hij in 1797 overleed, stond hij bekend als "de olde mulder van de Bult", hetgeen wel zal zijn gedaan om hem te onderscheiden van zijn in 1759 geboren zoon Jan, die natuurlijk eveneens Jan Jans heette. Het was deze, die bij de invoering van de Burgerlijke Stand de achternaam "Mulder" aannam, en totdat in 1899 de molen werd afgebroken

is steeds een nakomeling van de oude Jan Jans molenaar op de Bult geweest. In dat jaar werd het bedrijf verplaatst naar Nieuw-Appelscha, waar bij het Stokersverlaat een nieuwe molen verrees, die dienst heeft gedaan tot 1913. Het tegenwoordige bedrijf van de firma A.J. Mulder en Zonen is de rechtstreekse voortzetting van een molenaarsbedrijf, dat vanaf het begin van de 18de eeuw door dezelfde familie is uitgeoefend.

V dus

Naarden, december 1966

M